

تبیین جامعه شناختی تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم

تاریخ دریافت: ۹۲/۳/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۲/۵/۲۰

از صفحه ۳۶ تا ۹

نادر رازقی^۱، مهدیه رضوانی^۲

چکیده

سرمایه اجتماعی به عنوان ابزاری اساسی قابلیت و کارایی بالایی در تبیین و توضیح مسائل و مشکلات، از جمله آسیب‌ها و جرایم اجتماعی دارد. به دلیل اهمیت نقش سرمایه اجتماعی در کاهش جرم، هدف از اجرای این پژوهش تبیین جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم (ضرب و جرح عمدی) است. روش اجرای این پژوهش توصیفی - تحلیلی از نوع پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه و جامعه آماری این پژوهش مردان محکوم به ضرب و جرح عمدی در زندان‌های شهرهای ساری، بابل و قائم شهر است که در سال ۱۳۹۲ در زندان بوده‌اند. روش نمونه‌گیری این پژوهش، تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بین سرمایه اجتماعی و جرم رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد و رابطه سرمایه اجتماعی و جرم یک رابطه پیچیده و چندساحتی است به گونه‌ای که افزایش سرمایه اجتماعی منفی درون گروهی، باعث افزایش جرم می‌شود اما افزایش سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و درون‌گروهی باعث کاهش جرم می‌شود. نتایج این پژوهش نشان داد که سرمایه اجتماعی مشارکت مذهبی (۰/۲۱-)، اعتماد ساختاری (۰/۱۷-)، احساس تعلق (۰/۱۵-)، اعتماد تعمیم یافته یا اجتماعی (۰/۱۲-) اعتماد بین فردی (۰/۱۰-) به ترتیب بیشترین قدرت تبیین کننده برای میزان ارتکاب به جرم ضرب و جرح عمدی را دارند.

کلید واژه‌ها

سرمایه اجتماعی، جرم، ضرب و جرح عمدی، زندان، زندانیان

۱ - استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران

۲ - کارشناس ارشد مطالعات جوانان دانشگاه مازندران (نویسنده مسئول: rezvani.mahdie@yahoo.com)

مقدمه

سرمایه اجتماعی در معنای گسترده خود به عنوان مجموعه‌ای از قواعد، هنجارها، تعلقات، بده بستان‌ها، پیوندها، شبکه و اعتماد محاط شده در روابط اجتماعی، ساختارهای اجتماعی و ترتیبات نهادی جامعه که افراد را قادر به تحقق اهداف فردی و اجتماعی می‌سازد، تعریف شده است (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۵۴). گریکار (۱۹۹۹) برای تحقق و توسعه نظم اجتماعی و کاهش جرایم سه ساز و کار را نام برده است: ۱- ساز و کار اجبار که مبتنی بر استفاده از پلیس و زندان است. ۲- ساز و کار سود انگارانه که مبتنی بر مشوق‌های اقتصادی، هزینه عمومی و کارهای زیر بنایی است. ۳- ساز و کارهای هنجاری که مبتنی بر بهره‌گیری از ارزش‌ها و آموزش‌های اخلاقی است. جامعه‌ای که برای حفظ نظم اجتماعی متکی به ساز و کارهای اجباری است، جامعه‌ای فاقد اعتماد است. تعداد زیاد افسران پلیس و مودیان مالیاتی دلالت بر نارسایی در نظم اخلاقی دارد. سرمایه اجتماعی با فراهم کردن زمینه نظارت و کنترل اجتماعی غیر اقتدار آمیز بر فرد و جامعه پذیر کردن وی که از مجرای احترام به عرف، سنت‌ها، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی حاصل می‌شود، از یک سو به معنادار ساختن زندگی اجتماعی برای فرد و زمینه سازی مشارکت مثبت و فعال وی در زندگی اجتماعی می‌پردازد و از سوی دیگر از جهت پیامدهای جمعی و عمومی، موجب سلامتی کل جامعه و پایداری و ثبات اجتماعی می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۰ به نقل از غفاری، ۱۳۹۰: ص ۱۵۵).

سرمایه اجتماعی در کنار بعد کنترلی و نظارتی آن (برون گروهی)، به واسطه بعد هنجارمندی (درون گروهی) آن، به کاهش جرم کمک می‌کند. سرمایه اجتماعی را می‌توان به عنوان یکی از عوامل مؤثر بر میزان رفتارهای مجرمانه در نظر گرفت. سرمایه اجتماعی در تعیین احتمال روی آوردن افراد خاص به رفتار مجرمانه خشونت‌آمیز، نقش بازی می‌کند. این بحث، صرفاً مسئله نحوه عملکرد اجتماع و اعضای آن نیست؛ بلکه علاوه بر این می‌تواند رفتار سازمان‌های مجری قانون را شکل دهد. سرمایه اجتماعی می‌تواند نگرش مثبتی نسبت به سازمان‌های مجری قانون در ذهن افراد ایجاد کند. به ویژه به این دلیل که عملکرد پلیس و سایر نهادها، در جایی که شبکه‌ها قوی هستند و سطوح همبستگی هنجاری در آنجا بالاست، مؤثرتر است و

البته این یک الگوی خود تقویتی^۱ است. چنانچه در اجتماعی، جرم پایین باشد و افراد احترام زیادی برای پلیس قائل باشند، توسعه و حفظ پیوندهای اجتماعی در آن مؤثر و آسان خواهد بود و برعکس سقوط شدید و ناگهانی سرمایه اجتماعی با افزایش شدید از خود بیگانگی و رفتار ضد اجتماعی، به خصوص در بین مردان جوان، همراه بوده است (فیلد، ۱۳۸۶: ۱۰۱).

رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم، اغلب پیچیده تر از آن است. که بتوان آن را در قالب رابطه علی بیان کرد. به نظر روزنفلد و همکاران (۱۹۹۹)، در بعضی از موارد جرم می‌تواند سرمایه اجتماعی را تحت تأثیر قرار دهد. گسترش جرم از طریق کاهش احساس اعتماد و احساس تعلق خاطر در بین افراد جامعه، موجب از بین رفتن سرمایه اجتماعی می‌شود و از طرفی، چه بسا وجود سرمایه اجتماعی موجب شکل گیری سازمان‌های محلی، برای مبارزه با جرم می‌شوند که خود می‌توانند، تقویت کننده سرمایه اجتماعی باشند. در مجموع رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم یک رابطه چند ساحتی و پیچیده است که همین امر، مطالعه این رابطه را درخور توجه ساخته است. به لحاظ روش شناختی، به وجود علیت معکوس^۲ بین سرمایه اجتماعی و جرم، باید توجه کرد. اشکال مختلف سرمایه اجتماعی در قالب زمینه‌های اجتماعی متفاوت، نتایج و پیامدهای متفاوتی را بر روی مجرم دارند (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۷۹).

بنابراین می‌توان، سرمایه اجتماعی را به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر میزان فعالیت مجرمانه در یک اجتماع، در نظر گرفت. همچنین به نظر می‌رسد که سرمایه اجتماعی در تعیین احتمال روی آوردن افراد خاص به رفتار مجرمانه و خصومت آمیز نقش مؤثری را بازی می‌کند؛ به عبارتی با کاهش مؤلفه‌هایی از سرمایه اجتماعی نظیر اعتماد، شبکه‌ها، عمل متقابل، احساس تعلق و پیوندها، افراد احساس گمنامی و ناشناختگی بیشتری در سطح جامعه می‌کنند. همچنین نظارت و واپایش گروه‌های اجتماعی محله‌ای، دوستان و خویشاوندان را بر خود احساس نمی‌کنند، لذا با احتمال بالاتری به دایره جرایم و رفتارهای خصومت‌آمیز کشیده

1- Self Reinforcement

2- Reverse Causation

می‌شوند. کاهش سرمایه اجتماعی می‌تواند باعث افزایش رفتارهای ضداجتماعی و خشونت آمیز شود، از همین رو سرمایه‌اجتماعی می‌تواند به عنوان یک منبع ارتباط و امنیت عمومی در محله‌های جرم خیز تجهیز شود (فرگوسن و میندل، ۲۰۰۷: ۲). تحقیقات صورت گرفته در زمینه رابطه سرمایه‌اجتماعی و جرم از رابطه متقابل و تنگاتنگ بین جرم و سرمایه‌اجتماعی حکایت دارد؛ به گونه‌ای که افزایش جرم در جوامع می‌تواند عاملی بر کاهش سرمایه اجتماعی تلقی شود و از طرفی افزایش سرمایه اجتماعی می‌تواند به‌طور چشمگیری از ارتکاب جرایم مختلف در جامعه جلوگیری کند (همان: ۲). به این ترتیب در این تحقیق به بررسی وضعیت و ارتباط متقابل سرمایه اجتماعی و ضرب و جرح عمدی که احتمال می‌رود یکی از معضلات نه چندان دور جامعه ما باشد، پرداخته می‌شود. لذا با توجه به اهمیت موضوع و نقش سرمایه‌اجتماعی در کاهش میزان جرایم، در این تحقیق به بررسی، توصیف و شناسایی میزان سرمایه‌اجتماعی، میزان ضرب و جرح عمدی در میان زندانیان و تأثیر سرمایه اجتماعی بر میزان ضرب و جرح عمدی می‌پردازیم.

پیشینه تحقیق

کندی^۱ و دیگران (۱۹۹۸) در پژوهشی که با عنوان "سرمایه اجتماعی، نابرابری در درآمد و جرایم خشونت بار با سلاح گرم" انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد که نابرابری درآمدها با جرایم خشونت بار توأم با سلاح گرم همبستگی قوی داشته است، میزان جرایم خشونت بار با سرمایه اجتماعی همبستگی داشته است و همچنین فقدان اعتماد نیز با جرایم خشونت بار همبستگی قوی دارد. دانیل لدرمن^۲ و همکارانش (۱۹۹۹)، در تحقیقی به‌طور تجربی تأثیر برخی معرف‌های سرمایه اجتماعی از قبیل؛ شیوع اعتماد در بین اعضای جامعه و مشارکت در سازمان‌های مذهبی و غیر مذهبی داوطلبانه را بر وقوع جرم‌های خشونت آمیز بررسی کردند. آنها به این نتیجه رسیدند که از میان مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی تنها اعتماد به اعضای

1. Kenedy
2. Lederman

جامعه بر کاهش وقوع جرم خشونت آمیز تأثیر دارد. روزنفیلد^۱ و همکارانش (۲۰۰۱)، در مقاله‌ای سرمایه اجتماعی را به عنوان یک متغیر پنهان، رابطه اش را باقتل آزمون کرده اند. ساختاری تحقیق آنها نشان می‌دهد که سازه سرمایه اجتماعی تأثیر مستقیم و معنادار بر روی میزان قتل دارد. کاتز^۲ (۲۰۰۲) تحقیقی با عنوان بررسی نظریه سرمایه اجتماعی در خصوص تبیین جرم در دانشگاه ایالتی مورهد آمریکا انجام داد. نتایج تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی به طور غیرمستقیم منجر به کاهش جرم و خشونت می‌شود. گتی^۳ و همکاران (۲۰۰۳) تحقیقی در خصوص رابطه سرمایه اجتماعی و بزهکاری بر روی جوانان ۱۴ تا ۱۷ ساله در ایتالیا انجام دادند. نتایج نشان داد که تعهد مدنی مانع از بروز رفتارهای مجرمانه خواهد شد و جنبه محافظتی از یک اجتماع دارد. ساگرت^۴ و همکارانش (۲۰۰۲)، در مقاله ای نشان داده اند که مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی می‌تواند یک نقش بالقوه در جلوگیری از جرم در منازل کم درآمد بازی کند. سالمی و کی ویو یوری^۵ (۲۰۰۶) تحقیقی با عنوان "رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم جوانان" در فنلاند انجام دادند. آنها ادعان داشته اند که در زمینه جرم شناسی مطالعاتی وجود دارد که حامی پیوند، بین گونه‌های مختلف سرمایه اجتماعی و رفتارهای مجرمانه است. نتایج حاکی از آن بود که کسانی که اعتماد بین فردی پایین تری داشتند بیشتر در معرض خطر بزهکاری بودند. رایت^۶ (۲۰۰۶) در آمریکا به مطالعه و بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز و مجرمانه‌ی نوجوانان پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل مهم در تعدیل رفتارهای خشونت آمیز تأثیرگذار است. بو نانو^۷ و همکاران (۲۰۰۹) تحقیقی با عنوان اینکه آیا سرمایه اجتماعی جرم را کاهش می‌دهد؟ انجام دادند. آنها در این تحقیق به بررسی تأثیر هنجارهای مدنی و شبکه‌های

1. Rosenfeld

2. Katz

3. Gatti

4. Saegert

5. Salmi & kivivoyori

6. Wright

7. Buonanno

همبستگی و اجتماعی بر میزان جرم می‌پردازند. بال^۱ و همکاران (۲۰۱۰) تحقیقی با عنوان بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی و جرم و فعالیت‌های فیزیکی در بین زنان انجام دادند. نتیجه تحقیق نشان داد که نه جرم و جنایت در محله علیه فرد و نه بی‌تمدنی و خشونت هیچ‌گونه ارتباطی با هر نوع فعالیت بدنی ندارد. سوآت کو بو کا^۲ (۲۰۱۱) تحقیقی در ترکیه در مورد بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و بزهکاری انجام داد. نتایج تحقیق نشان داد که احتمال درگیری نوجوانان ترکیه در فعالیت‌های جزئی و عمده متخلفانه برای کسانی که تا به حال سرمایه اجتماعی مثبت کمتر و سرمایه اجتماعی منفی بالاتری دارند بیشتر است. سمی آکوماک و بس تر ول^۳ (۲۰۱۲) تحقیقی با عنوان "تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم" را در هلند انجام دادند. این تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی برای توضیح و تبیین اینکه چرا جرم در سراسر فضاهای ناهمگون رخ می‌دهد مهم است. از میان تحقیق‌های داخلی می‌توان به تحقیق چلبی و مبارکی (۱۳۸۴) در خصوص رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان، تحقیق علیوردی‌نیا و همکاران (۱۳۸۷) در خصوص رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری و همچنین تحقیق یآوری بافقی و اسماعیلی (۱۳۹۰) با موضوع بررسی نقش سرمایه اجتماعی در کاهش جرم اشاره کرد.

چارچوب نظری

در اینجا به بررسی آن دسته از نظریه‌هایی می‌پردازیم که از سوی صاحب نظران معروف و شناخته شده این عرصه ابراز شده است. «کلمن» به عنوان یکی از بنیان‌گذاران ایده سرمایه اجتماعی مطالب مختلفی را مطرح کرده است. طی مطالعه‌های خود درباره موفقیت تحصیلی در مناطق اقلیت نشین آمریکا نشان داد که سرمایه اجتماعی صرفاً به قدرتمندان محدود نمی‌شود و برای فقیران و اجتماع‌های حاشیه نشین نیز سودمند است. تلقی «کلمن» از سرمایه اجتماعی محصول دو رویکرد است:

۱- تحلیل ساختارهای اجتماعی که در جنبه‌هایی چون هنجارها، قوانین و تعهدات

-
1. Bal
 2. Cubukcu, Suat
 3. Semi Ackomac & Basterwell

اجتماعی متجلی می‌شود؛ ۲- اصل اقتصادی کنش فرد عقلانی. کلمن سرمایه اجتماعی را "جنبه ای از ساختار اجتماعی در نظر می‌گیرد که در داخل و خارج از خانواده رخ می‌دهد و در خدمت به تضمین سرمایه‌انسانی است. کلمن به جای فردیت بر شبکه‌های اجتماعی تأکید دارد (شفر و مک دنیل، ۲۰۰۴: ۱۵). طبق نظر کلمن نه تنها افراد در شبکه‌های اجتماعی حضور دارند بلکه برای به دست آوردن مزایای سرمایه اجتماعی کل جامعه می‌تواند از طریق تعامل‌های اجتماعی بهره‌مند شوند. کلمن معتقد است که افراد طی کنش‌ها و تعامل‌ها علاوه بر سود و منفعت پیش‌بینی شده، یکسری مزایای پیش‌بینی نشده دریافت می‌کنند (دیکا و ساین^۱، ۲۰۰۲؛ ادواردز^۲، ۲۰۰۳). یکی از مباحث مهم «کلمن» در ارتباط با سرمایه اجتماعی بحث عوامل ایجاد و نابودی سرمایه اجتماعی است. از جمله این عوامل پیوند شبکه‌ای، ثبات ساختاری و ایدئولوژی است.

«رابرت پاتنام» پس از انتشار مطالعه برجسته خود در سال ۲۰۰۰ تحت عنوان «بولینگ تنها» به عنوان یکی از نظریه‌پردازان مهم سرمایه اجتماعی شناخته شد. دغدغه اصلی «پاتنام» از طرح ایده سرمایه اجتماعی حل معمای عمل جمعی است.^۳ از نظر وی به زعم اکثر دانشمندان رشته‌های علوم اجتماعی مناسب‌ترین راه حل مشکل مذکور استفاده از سرمایه اجتماعی است (پاتنام، ۱۳۸۵: ۹۵). پاتنام در تعریف سرمایه اجتماعی می‌نویسد: «سرمایه اجتماعی مانند مفاهیم سرمایه‌فیزیکی و سرمایه‌انسانی به ویژگی‌های سازمان اجتماعی از قبیل شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اشاره دارد که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می‌کند. سرمایه اجتماعی سود سرمایه‌گذاری در زمینه سرمایه‌فیزیکی و سرمایه‌انسانی را افزایش می‌دهد.» (پاتنام، ۱۳۸۵: ۹۵). از نظر «پاتنام» با اینکه سرمایه‌های اجتماعی، فیزیکی و انسانی با همدیگر مرتبط و در تقویت همدیگر مفید هستند، لکن عین هم نیستند. تفاوت اصلی

1. Dika & Singh

2. Edwards

۳- مشکل عمل جمعی این است که انسان‌ها معمولاً با محاسبات عقلانی شان سعی دارند در عمل جمعی مشارکت نکنند، ولی به صورت رایگانه از فواید آنکه توسط دیگران انجام می‌گیرد، بهره‌مند شوند. وقتی که همه‌کشگران این تصمیم را می‌گیرند در نتیجه عمل مورد نظر انجام نمی‌گیرد و همه متضرر می‌شوند. این امر در سطح خرد و کلان پیامدهای منفی فراوانی در پی دارد.

بین کلمن و پاتنام در این است که کلمن بیشتر بر سرمایه‌اجتماعی درون‌گروهی تأکید و توجه دارد در حالی که نگرانی اصلی پاتنام به‌طورکلی سرمایه‌اجتماعی برون‌گروهی است (ادواردز^۱ و همکاران، ۲۰۰۳). از نظر وی سرمایه اجتماعی اتصالی برای پیشرفت، امری ضروری است، زیرا سرمایه اجتماعی ارتباط دهنده افراد را به استفاده از منابع، ایده‌ها و اطلاعات حاصل از تماس‌هایی که با افراد خارج از محیط خود دارند، قادر می‌سازد (پاتنام، ۲۰۰۰: ۲۳). وی نیز مانند کلمن معتقد است سرمایه اجتماعی محصول فرعی دیگر فعالیت‌های اجتماعی است. دلیل وی هم این است که سرمایه‌اجتماعی به مثابه یکی از ویژگی‌های ساختار اجتماعی یک کالای عمومی است نه خصوصی، به همین خاطر سرمایه‌اجتماعی از سوی عوامل خصوصی کم ارزش تلقی شده و تلاش زیادی برای تولید آن صورت نمی‌گیرد (پاتنام، ۱۳۸۵: ۲۹۱-۲۹۰). «ما در استدلالمان بر ارتباط علی پیچیده‌ای بین هنجارها و نگرش‌های فرهنگی و ساختارهای اجتماعی و الگوهای رفتاری که جامعه مدنی را می‌سازند، اعتماد داریم... منصف‌ترین مفسران می‌پذیرند که نگرش‌ها و شیوه‌ها، تعادلی را ایجاد می‌کنند که متقابلاً تقویت‌کننده و باز تولیدکننده یکدیگر هستند. اعتماد اجتماعی، هنجارهای معامله متقابل، شبکه‌های مشارکت مدنی و هنجاری موفقیت‌آمیز متقابلاً همدیگر را تقویت می‌کنند. وجود نهادهای همکاری جویانه کارآمد مستلزم مهارت‌ها و اعتماد بین اشخاص است، اما آن مهارت‌ها و این اعتماد نیز به نوبه خود به وسیله همکاری سازمان یافته تلقین و تقویت می‌شوند. هنجارها و شبکه‌های مشارکت مدنی به رفاه اقتصادی کمک می‌کنند و به نوبه خود به وسیله این رفاه تقویت می‌شوند. پرسش‌های علی خطی نباید تحلیل تعادل را نادیده بگیرند. در این زمینه مناظره در مورد اینکه کدام علت اصلی است «فرهنگ» یا «ساختار»، در نهایت بی‌ثمر است. بلکه مهم‌تر این است که بفهمیم تاریخ چگونه برخی از راه‌ها را هموار و برخی را مسدود کرد.» (پاتنام، ۱۳۸۵: ۳۰۹).

پاتنام در بخش دوم کتاب «بولینگ تنها» مشارکت سیاسی، عضویت انجمنی، مشارکت مذهبی، داوطلب شدن برای نیکوکاری، تعامل اجتماعی، نوع دوستی،

1. Edwards

همیاری، صداقت و شبکه‌های غیررسمی را از مهم‌ترین شاخص‌های سرمایه اجتماعی در آمریکا معرفی کرده است.

فرضیه اصلی پژوهش: به نظر می‌رسد بین سرمایه اجتماعی و ارتکاب به جرم رابطه معکوس وجود دارد.

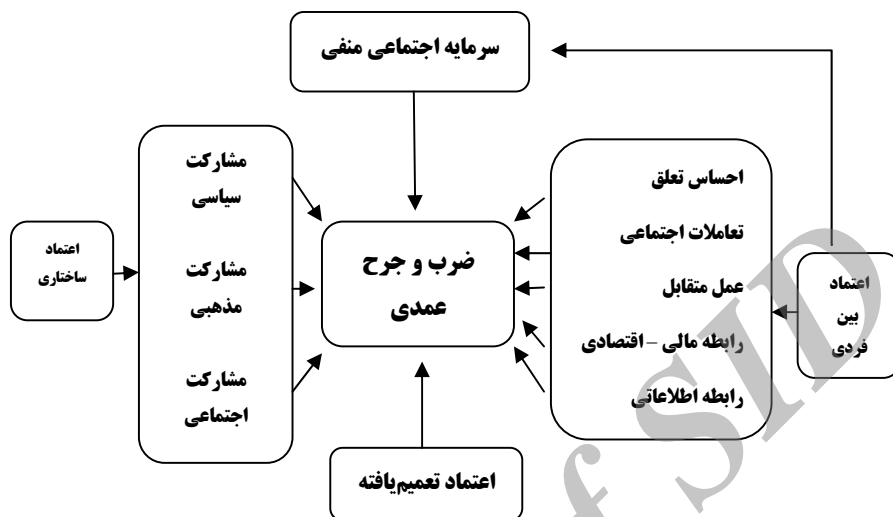
فرضیه‌های فرعی

الف) فرضیه‌های سرمایه اجتماعی درون گروهی

- ۱- به نظر می‌رسد با افزایش احساس تعلق، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۲- به نظر می‌رسد با افزایش تعامل‌های اجتماعی با دوستان، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۳- به نظر می‌رسد با افزایش تعامل‌های اجتماعی با خانواده، خویشاوندان و همسایگان، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۴- به نظر می‌رسد با افزایش عمل متقابل، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۵- به نظر می‌رسد با افزایش رابطه مالی- اقتصادی، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۶- به نظر می‌رسد با افزایش رابطه اطلاعاتی - مشورتی، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۷- به نظر می‌رسد با افزایش اعتماد بین فردی، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.

ب) فرضیه‌های سرمایه اجتماعی برون گروهی

- ۸- به نظر می‌رسد با افزایش اعتمادتعمیم یافته، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۹- به نظر می‌رسد با افزایش اعتمادساختاری، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۱۰- به نظر می‌رسد با افزایش مشارکت سیاسی، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۱۱- به نظر می‌رسد با افزایش مشارکت اجتماعی، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۱۲- به نظر می‌رسد با افزایش مشارکت مذهبی، ارتکاب به جرم کاهش می‌یابد.
- ۱۳- به نظر می‌رسد با افزایش سرمایه اجتماعی منفی، ارتکاب به جرم افزایش می‌یابد.

نمودار ۱: مدل مفهومی و نظری تحقیق

روش شناسی تحقیق

روش اجرای تحقیق پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه بوده‌است. جامعه آماری این پژوهش مردان محکوم به ضرب و جرح در زندان‌های شهرهای ساری، بابل و قائمشهر بوده است که در سال ۱۳۹۲ در زندان بوده‌اند. نمونه آماری این تحقیق، زندانیان مرد محکوم به ضرب و جرح عمدی در زندان‌های ساری، بابل و قائمشهر در سال ۱۳۹۲ است. تعداد جمعیت منتخب از زندان ساری ۵۰ نفر، تعداد جمعیت منتخب از زندان بابل ۶۶ نفر، تعداد جمعیت منتخب از زندان قائمشهر ۳۷ نفر که در مجموع ۱۵۳ نفر شدند. در این تحقیق، شیوه نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای اجرا شد. ابتدا کل زندانیان محکوم به ضرب و جرح عمدی، در زندان‌های استان مازندران در نظر گرفته شد، سپس این سه شهر به عنوان ۳ خوشه از شهرهای استان مازندران به عنوان نمونه انتخاب شدند و سپس از بین زندانیان هر خوشه، از مردانی که مرتکب به جرم ضرب و جرح عمدی بودند، به صورت تصادفی افرادی انتخاب شدند و پرسش‌نامه در اختیار آنها قرار گرفت. لازم به تذکر است که به دلیل تعداد

خیلی خیلی اندک زنان محکوم به ضرب و جرح عمدی در سطح استان، از نمونه‌گیری از زنان صرف‌نظر شد. به علت تصادفی بودن شیوه نمونه‌گیری و شباهت بافت زندان‌های استان مازندران، نتایج قابل تعمیم است.

برای بررسی اعتبار روش‌های گوناگونی وجود دارد. در این پژوهش از روایی صوری و سازه بهره گرفته ایم. برای تأمین روایی صوری، از دیدگاه صاحب‌نظران، خبرگان و متخصصان حوزه جامعه‌شناسی بهره گرفته شده است و برای تأمین روایی سازه از هم‌سویی با چارچوب نظری تحقیق استفاده شده است. سنجشی دارای پایایی است که در صورت تکرار آن در مواقع دیگر به نتایج یکسان برسیم. اگر مردم در مواقع مکرر به پرسش پاسخ یکسانی بدهند، آن پاسخ دارای پایایی است (دواس، ۱۳۸۷: ۶۲). برای سنجش پایایی در این تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است.

جدول ۱: ضریب آلفای کرونباخ برای متغیر مستقل

ردیف	متغیرها	تعداد گویه‌ها	آلفا
۱	رابطه عاطفی و احساسی	۴	۰/۶۸
۲	تعلیم‌های اجتماعی	۴	۰/۶۶
۳	عمل متقابل	۱۲	۰/۶۷
۴	رابطه مالی و اقتصادی	۴	۰/۷۱
۵	رابطه اطلاعاتی و مشاوره‌ای	۸	۰/۷۲
۶	اعتماد بین فردی	۴	۰/۶۲
۷	اعتماد ساختاری یا نهادی	۱۲	۰/۸۴
۸	اعتماد تعمیم یافته	۸	۰/۷۶
۹	مشارکت سیاسی	۲	۰/۷۶
۱۰	مشارکت اجتماعی	۴	۰/۶۱
۱۱	مشارکت مذهبی	۲	۰/۸۳
۱۲	سرمایه اجتماعی منفی	۴	۰/۸۱

یافته‌ها

۴۳/۱۲ درصد پاسخگویان را از شهر بابل به خود اختصاص دادند، ۳۲/۷۲ درصد پاسخگویان متعلق به شهر ساری و ۱۸/۲۴ درصد کمترین میزان پاسخگویان را از شهر قائم‌شهر به خود اختصاص دادند. میانگین سن پاسخگویان ۳۲ سال، کمترین سال ۱۸ سال و بیشترین فراوانی سن در میان پاسخگویان سن ۳۰ سالگی گزارش

شده بود. اغلب پاسخگویان (۴۷ درصد) اظهار داشته اند که مجرد و ۴۲/۵ درصد متأهل هستند. ۷/۲ درصد پاسخگویان یک بار طلاق را تجربه کرده اند که از این میان ۲ درصد مجرد باقی مانده اند و ۵/۲ درصد مجددا ازدواج کرده اند. میانگین میزان تحصیلات پاسخگویان سیکل (۹ کلاس سواد)، کمترین میزان تحصیلات بی سواد و بیشترین میزان تحصیلات ۱۸ کلاس (معادل کارشناسی ارشد) بود. بیشترین میزان فراوانی سطح تحصیلات با ۱۲ کلاس، معادل دیپلم گزارش شده است. کمترین تعداد اعضای خانوار متعلق به خانوارهای ۲ نفره و بیشترین تعداد اعضای خانوار متعلق به خانوارهای ۱۵ نفره است. ۶۶ درصد پاسخگویان مالک، ۳۰/۷ درصد مستأجر بودند. بیشترین الگوی نوع سکونت متعلق به مالکان و کمترین آن ۰/۷ درصد متعلق به نوع سکونت مجانی است. بیشترین آمار روستا نشین با ۳۶ درصد متعلق به زندانیان بابل، سپس زندانیان قائمشهر و در آخر ساری است. همچنین بالاترین آمار شهر نشین را زندانیان ساری با ۷۶/۶ درصد به خود اختصاص داده اند در مرتبه ی بعد قائمشهر با ۶۴/۹ درصد و در آخر بابل با ۶۳ درصد قرار دارد. بالاترین آمار مصرف کردن موادمخدر یا الکل متعلق به زندانیان بابل است که بیش از نیمی از زندانیان (۵۹/۴ درصد) اذعان داشته‌اند که الکل یا مواد مخدر مصرف کرده بودند. کمترین میزان مصرف (۶۷/۶ درصد) توسط زندانیان قائمشهر گزارش شده است. در بین زندانیان، زندانیان شهر ساری مصرف الکل بالاترین رقم را به خود اختصاص داده بودند به عبارتی ۴۰ درصد زندانیان حین ضرب و جرح الکل مصرف کرده بودند. بعد از الکل شیشه ماده مخدری است که بیشترین مصرف را در بین زندانیان به خود اختصاص داده است. بیشترین میزان آگاهی با ۲۷/۷ درصد متعلق به زندانیان ساری و کمترین میزان آگاهی متعلق به زندانیان بابل بوده است، به عبارتی دیگر ۸۵/۵ درصد زندانیان بابل از عواقب کار خود بی اطلاع بوده اند.

جدول ۲: توصیف متغیرهای مستقل سرمایه اجتماعی درون گروهی

گویه	پاسخ	بالاترین درصد	پاسخ	پایین ترین درصد
تا چه میزان به نزدیکان احساس تعلق می کنید؟	به خانواده	۴۱/۲	کمترین احساس تعلق به همسایگان	۳۰/۳۳
تا چه میزان با نزدیکان معاشرت می کنید؟	بیشترین معاشرت با خانواده	۴۱/۲	کمترین معاشرت با همسایگان	۳۰/۳
تا چه میزان از سوی نزدیکان مورد مشورت قرار می گیرید؟	بیشترین مشورت از سوی خانواده	۲۴/۳	کمترین مشورت از سوی همسایگان	۵۶/۲
تا چه میزان با نزدیکان مشورت می کنید؟	بیشترین مشورت با خانواده	۱۹/۴	کمترین مشورت با همسایگان	۶۳/۴
تا چه میزان مورد حمایت مالی نزدیکان قرار می گیرید؟	بیشترین کمک مالی از خانواده	۳۰	کمترین کمک مالی از همسایگان	۶۴/۳
تا چه میزان هنگام نیاز به نزدیکان پول قرض می دهید؟	بیشترین پول قرض دادن به خانواده	۳۲/۷	کمترین پول قرض دادن به همسایگان	۳۸/۶
تا چه میزان به نزدیکان هنگام نیاز قرض می دهید؟	بیشترین قرض به خانواده	۳۲/۷	کمترین قرض به همسایگان	۳۸/۶
تا چه میزان به نزدیکان اعتماد بین فردی دارید؟	بیشترین به خانواده	۳۴/۶	کمترین به همسایگان	۴۸/۷

توصیف میزان سرمایه اجتماعی منفی پاسخگویان

جدول ۳: توزیع پاسخگویان بر حسب سرمایه اجتماعی منفی

گویه	اصلاً		۱بار		۲بار		۳بار		۴بار		بیش از ۵ بار		میانگین از ۵
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
دستگیری خویشاوندان به اتهام ضرب و جرح	۲۲	۴۷/۷	۳۸	۲۵/۲	۱۶	۱۰/۶	۱۲	۷/۹	-	-	۱	۱/۲	۱۲/۱
دستگیری همسایگان به اتهام ضرب و جرح	۷۳	۴۹/۷	۳۸	۲۵/۹	۱۱	۷/۵	۸	۴/۵	۱	۱/۴	۲	۱/۴	۱۲/۲
دستگیری دوستان به اتهام ضرب و جرح	۴۰	۲۶/۵	۴۲	۲۷/۹	۱۶	۱۰/۶	۱۴	۹/۳	۴	۲/۶	۴	۲/۶	۲/۴۳
دستگیری خانواده به اتهام ضرب و جرح	۹۲	۶۰/۹	۴۳	۲۸/۵	۴	۶/۲	۵	۳/۳	۱	۱/۷	-	-	۰/۱۷۰

بیش از ۲۰ درصد پاسخگویان اظهار داشته اند که دوستانشان، بیش از ۵ بار به اتهام ضرب و جرح دستگیر شده اند. در مرتبه بعد ۸ درصد پاسخگویان بیان کردند که همسایگان شان، بیش از ۵ بار به اتهام ضرب و جرح عمدی دستگیر شده اند. ۸ درصد پاسخگویان مدعی شدند که خویشاوندان شان بیش از ۵ بار به اتهام ضرب و جرح عمدی دستگیر شده اند. و ۱۶ درصد پاسخگویان بیان کرده اند که تاکنون هرگز،

خانواده‌هایشان به اتهام ضرب و جرح دستگیر نشده‌اند. از میان گویه‌هایی که به توصیف میزان اعتمادتعمیم‌یافته می‌پردازد، گویه احتمال دزدیده شدن کیف، بیشترین درصد، یعنی ۲۵/۵ درصد را به خود اختصاص داده است. همچنین گویه‌ای که کمترین میزان اعتمادتعمیم‌یافته را به خود اختصاص داده است، گویه دقت برای اعتماد و معاشرت با مردم با ۶۳/۲ درصد است.

توصیف متغیر مستقل سرمایه اجتماعی برون‌گروهی

جدول ۴: توزیع پاسخگویان بر حسب بالاترین اعتماد ساختاری

درصد	پاسخ	گویه
۱۷/۷	ورزشکاران	بیشترین میزان اعتماد شما به کدام اصناف و اقشار است؟
۱۴/۶	معلمان	بیشترین میزان اعتماد شما به کدام نوع از مشاغل است؟

جدول ۵: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت‌سیاسی

میانگین از ۵	خیلی کم		کم		تا حدودی		زیاد		خیلی زیاد		گویه‌ها
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۲/۷۰	۳۲/۲	۴۹	۷/۲	۱۱	۲۶/۳	۴۰	۲۶/۳	۴۰	۷/۹	۱۲	شرکت در انتخابات ملی و منطقه‌ای
۲/۳۹	۳۹/۹	۶۱	۷/۳	۱۲	۲۹/۴	۴۵	۱۸/۳	۲۸	۴/۶	۷	شرکت در تظاهرات و راهپیمایی‌ها

۳۴/۲ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که خیلی زیاد در انتخابات ملی و منطقه‌ای شرکت می‌کردند و نزدیک به ۴۰ درصد اظهار داشته‌اند که مشارکت‌پایینی در انتخابات ملی و منطقه‌ای داشته‌اند. همچنین حدود ۲۳ درصد پاسخگویان اظهار داشتند که مشارکت‌بالایی در تظاهرات و راهپیمایی‌ها داشته‌اند و ۴۷/۲ درصد پاسخگویان بیان کردند مشارکت‌سیاسی پایینی در این خصوص داشتند.

جدول ۶: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت اجتماعی

میانگین از ۵	خیلی کم		کم		تا حدودی		زیاد		خیلی زیاد		گویه‌ها
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲/۹۸	۲۲/۵	۳۴	۶	۹	۲۹/۸	۴۵	۳۴/۴	۵۲	۷/۳	۱۱	حضور در باشگاه‌های ورزشی
۳/۰۲	۱۹/۶	۳۰	۹/۲	۱۴	۳۰/۱	۴۶	۳۱/۴	۴۸	۹/۸	۱۵	شرکت در کارهای گروهی
۳/۴۱	۱۸/۳	۲۸	۶/۵	۱۰	۲۵/۵	۳۹	۳۹/۹	۶۱	۹/۸	۱۵	شرکت در مراسم عزاداری و جشن‌ها
۲/۶۸	۲۶/۵	۴۰	۷/۹	۱۲	۴۰/۴	۶۱	۲۰/۵	۳۱	۴/۶	۷	شرکت در انجمن‌های داوطلبانه و نیکوکارانه

۹/۸ درصد پاسخگویان با شرکت در کارهای گروهی و مراسم عزاداری و جشن‌ها، بالاترین مشارکت اجتماعی را از خود نشان داده بودند. ۲۶/۵ درصد پاسخگویان کمترین مشارکت را در انجمن‌های داوطلبانه و نیکوکارانه داشته‌اند.

جدول ۷: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت مذهبی

میانگین از ۵	خیلی کم		کم		تا حدودی		زیاد		خیلی زیاد		گویه‌ها
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲/۵۲	۲۸/۱	۴۳	۶/۲۱	۳۳	۲۵/۵	۳۹	۱۹	۲۹	۵/۹	۹	رفتن به جلسات و هیئت‌های مذهبی
۲/۲۶	۳۵/۵	۴۵	۲۵	۳۸	۲۰/۴	۳۱	۱۵/۱	۲۳	۳/۹	۶	رفتن به سفرهای زیارتی

نزدیک به ۲۵ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که مشارکت بالایی در رفتن به جلسات و هیئت‌های مذهبی دارند و حدود ۵۰ درصد اظهار داشته‌اند که مشارکت پایینی در رفتن به جلسات و هیئت‌های مذهبی دارند. همچنین ۱۹ درصد پاسخگویان بیان داشتند که زیاد به سفرهای زیارتی می‌روند و بیش از ۶۰ درصد پاسخگویان نیز اظهار داشته‌اند که کم یا خیلی کم به سفرهای زیارتی می‌روند.

جدول ۸: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان ارتکاب به ضرب و جرح عمدی

گروه	اصلا		بار ۱		بار ۲		بار ۳		بار ۴		هیچ		بیش از ۵ بار		کل
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
استفاده از سلاح سرد	۲۳	۲۱/۶	۵۴	۳۵/۳	۲۰	۱۳/۱	۱۰	۶/۵	۲	۱/۳	۴	۲/۶	۳۰	۱۹/۶	۱۵۳
استفاده از سلاح گرم	۱۰۸	۷۱/۵	۲۱	۱۳/۹	۶	۴	۶	۴	۲	۱/۳	۱	۰/۷	۷	۴/۶	۱۵۱
درگیری یا اشتباه قبل از دستگیری	۶۷	۴۴	۴۵	۲۹/۸	۶	۴	۶	۴	۴	۲/۶	۴	۲/۶	۱۹	۱۲/۶	۱۵۱
درگیری یا غیرهها قبل از دستگیری	۳۳	۲۲	۴۶	۳۰/۷	۱۱	۷/۳	۱۳	۸/۷	۲	۱/۳	۸	۵/۳	۳۷	۲۴/۷	۱۵۰
درگیری در محله قبل از دستگیری	۴۴	۲۹/۵	۴۷	۳۱/۵	۱۲	۸/۱	۹	۶	۸	۵/۴	۴	۲/۷	۲۵	۱۶/۸	۱۴۹
آسیب به دیگران تا حد نیاز به بستری	۶۲	۴۱/۶	۴۷	۳۱/۵	۸	۵/۴	۹	۶	۲	۱/۳	۵	۳/۴	۱۶	۱۰/۷	۱۴۹
به زندان افتادن به عنوان متهم طی سال قبل	۱۷	۱۱/۳	۸۴	۵۵/۶	۲۶	۱۷/۲	۹	۶	۷	۴/۶	۳	۲	۵	۳/۳	۱۵۱
محکوم به پرداخت دیه شدن	۵۶	۳۶/۸	۵۸	۳۸/۲	۱۷	۱۱/۲	۱۰	۶/۶	۴	۲/۶	۳	۲	۴	۲/۶	۱۵۲
محکوم به قصاص شدن	۱۲۹	۸۴/۳	۱۳	۸/۵	۶	۳/۹	۱	۰/۷	-	-	۱	۰/۷	۳	۲	۱۵۳

جدول ۹: توزیع پاسخگویان بر حسب تعداد زندانیان در هر بار

تعداد پاسخ دهندگان	درصد	تعداد	دفعات
۱۲۸	۷۷/۳۴	۹۹	بار اولی که پاسخگویان به زندان افتادن
۱۴۱	۲۳/۵۲	۳۶	بار دومی که پاسخگویان به زندان افتادن
۱۴۸	۲۵/۵۳	۲۲	بار سومی که پاسخگویان به زندان افتادن
۱۴۷	۶/۱۲	۹	بار چهارمی که پاسخگویان به زندان افتادن
۱۴۹	۶/۱۲	۹	بار پنجمی که پاسخگویان به زندان افتادن

جدول ۹ نشان می‌دهد هرچقدر تعداد دفعات به زندان افتادن بیشتر شود، افراد کمتری در دفعات بالاتر به زندان افتاده‌اند. ۷۷ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که طی ۵ سال گذشته ۱ بار به زندان افتاده‌اند. ۶ درصد پاسخگویان ۵ بار به زندان

افتاده‌اند و بیش از ۱۲ درصد پاسخگویان بیش از ۴ بار است که طی ۵ سال گذشته به زندان افتادند.

جدول ۱۰: توزیع پاسخگویان بر حسب تعداد دفعات دیه پرداختن در هر بار

تعداد پاسخ دهندگان	درصد	تعداد	دفعات
۱۳۱	۵۱/۱	۶۷	بار اولی که پاسخگویان دیه پرداخت کرده‌اند
۱۳۶	۱۳/۹	۱۹	بار دومی که پاسخگویان دیه پرداخت کرده‌اند
۱۴۵	۶/۲	۹	بار سومی که پاسخگویان دیه پرداخت کرده‌اند
۱۴۸	۵/۴	۸	بار چهارمی که پاسخگویان دیه پرداخت کرده‌اند

۵۱ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که طی ۵ سال گذشته، ۱ بار دیه پرداخت کرده‌اند. همچنین هر چقدر تعداد دفعات دیه پرداختن بیشتر می‌شود، افراد کمتری محکوم به پرداخت دیه شده‌اند. ۳/۳ درصد پاسخگویان پنج بار محکوم به پرداخت دیه شده‌اند.

جدول ۱۱: توزیع پاسخگویان بر حسب تعداد دفعات قصاص شدن در هر بار

تعداد پاسخ دهندگان	درصد	تعداد	دفعات
۱۴۸	۱۲/۱	۱۸	بار اولی که پاسخگویان قصاص شدند
۱۵۲	۴/۶	۷	بار دومی که پاسخگویان قصاص شدند
۱۵۲	۲/۶	۴	بار سومی که پاسخگویان قصاص شدند
۱۵۲	۱/۹	۳	بار چهارمی که پاسخگویان قصاص شدند
۱۵۱	۱/۹	۳	بار پنجمی که پاسخگویان قصاص شدند

۱۲/۱ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که طی ۵ سال گذشته ۱ بار محکوم به قصاص شده‌اند. همچنین هر چقدر تعداد دفعات قصاص شدن بیشتر می‌شود، افراد کمتری محکوم به پرداخت دیه شده‌اند. کمتر از ۲ درصد پاسخگویان چهار یا پنج بار قصاص شده‌اند.

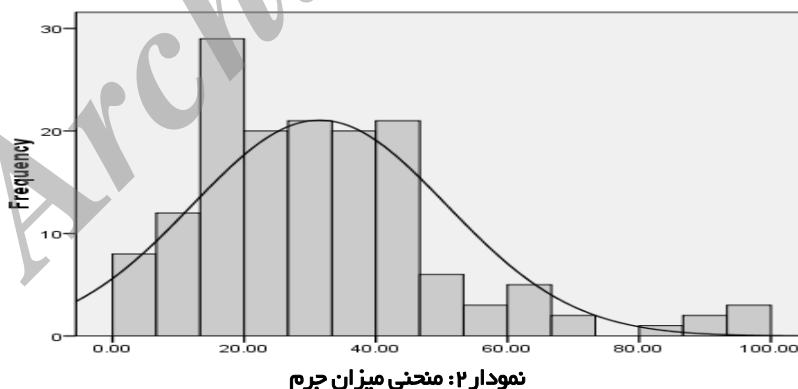
توصیف شدت جرم: ۷۷ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که طی ۵ سال گذشته ۱ بار به زندان افتاده‌اند. ۶ درصد پاسخگویان، ۵ بار به زندان افتاده‌اند. بیش از ۱۲ درصد پاسخگویان بیش از ۴ بار است که طی ۵ سال گذشته، به زندان افتادند. ۵۱ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که طی ۵ سال گذشته ۱ بار دیه را پرداخت کرده‌اند. همان طور که داده‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد هر چقدر تعداد دفعات پرداخت دیه بیشتر می‌شود، افراد کمتری محکوم به پرداخت دیه شده‌اند. ۳/۳ درصد

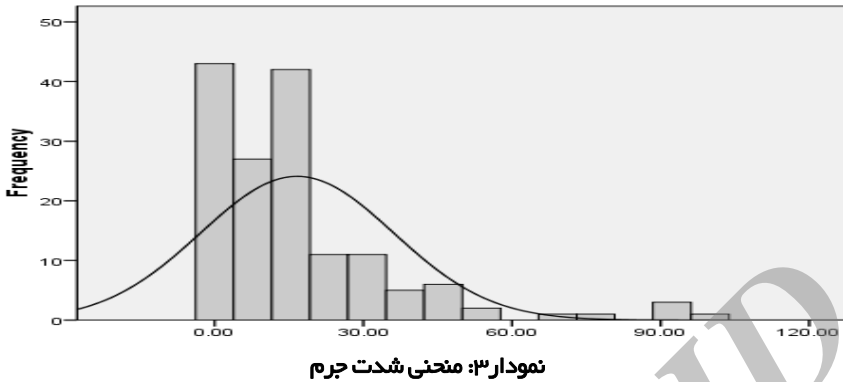
پاسخگویان پنج بار محکوم به پرداخت دیه شده‌اند. ۱۲/۱ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که طی ۵ سال گذشته، ۱ بار محکوم به قصاص شده‌اند. همان طور که داده‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد هرچقدر تعداد دفعات قصاص شدن بیشتر می‌شود، افراد کمتری محکوم به پرداخت دیه شده‌اند. کمتر از ۲ درصد پاسخگویان چهار یا پنج بار قصاص شده‌اند.

جدول ۱۲: سنجش شدت و میزان جرم

شدت جرم	میزان جرم	
۱۶/۶۴	۳۱/۴۳	میانگین
۱۵/۳۸	۲۷/۴۵	میانه
۱/۹۴	۱/۹۳	انحراف معیار
۳۷۹/۵۲	۳۷۳/۳۸	واریانس
۰/۰۰	۰/۰۰	کمینه
۱۰۰	۱۰۰	بیشینه

جدول فوق نشان می‌دهد، میزان ارتکاب جرم در بازه درصدی ۳۱ درصد و میزان شدت جرم در همین بازه ۱۶/۶ درصد است. به عبارتی متغیرهای مستقل سرمایه اجتماعی برون گروهی (مشارکت سیاسی، مشارکت اجتماعی، مشارکت مذهبی، اعتماد ساختاری و اعتماد اجتماعی) تا ۳۱ درصد بر میزان جرم و ۱۶ درصد بر شدت جرم تأثیر گذار بوده‌اند.

جدول ۱۳: تحلیل رگرسیون چندمتغیره میزان ضرب و جرح عمدی بر اساس متغیرهای سرمایه اجتماعی درون گروهی

تورم واریانس (vif)	ضریب حداقل تحمل	همبستگی نیمه تفکیکی	همبستگی تفکیکی	همبستگی مرتبه صفر	Sig (سطح معنی داری)	T	Beta	B		
۱/۱۱۲	۰/۸۹۹	۰/۲۸۷	۰/۳۲۸	۰/۳۴۵	۰/۰۰۰	۴/۰۷۸	۰/۳۰۴	۰/۸۳۶	سرمایه اجتماعی منفی	متغیرهای مستقل تأثیرگذار
۱/۷۹۳	۰/۵۵۸	-۰/۱۱۶	-۰/۱۳۹	-۰/۳۷۱	۰/۰۳۶	-۱/۶۲۴	-۰/۱۵۴	-۰/۷۶۴	احساس تعلق	
۱/۷۰۶	۰/۵۸۶	۰/۰۷۹	-۰/۰۹۶	-۰/۳۰۷	۰/۰۴۶	-۱/۱۳۲	-۰/۱۰۳	-۰/۳۰۳	اعتماد بین فردی	
۲/۳۴۸	۰/۵۲۹	-۰/۰۹۰	-۰/۱۰۸	-۰/۲۴۴	۰/۲۲۱	-۱/۲۳۰	-۰/۱۳۵	-۰/۲۵۰	عمل متقابل	
۲/۶۱۷	۰/۳۸۲	۰/۰۳۳	۰/۰۴۰	-۰/۲۵۳	۰/۶۲۸	۰/۴۸۵	۰/۰۵۹	۰/۱۵۰	رابطه اطلاعاتی مشورتی	
۲/۱۲۵	۰/۶۷۱	۰/۰۱۱	۰/۰۱۳	-۰/۲۱	۰/۸۸۰	۰/۱۵۲	۰/۰۱۵	-۰/۱۷۹	تعاملات اجتماعی	
۱/۳۸۱	۰/۶۲۱	۰/۱۰۸	۰/۰۱۳	۰/۲۲۱	۰/۹۱۴	۰/۱۰۹	۰/۱۱۰	۰/۴۸۰	رابطه مالی اقتصادی	
دوربین واتسن ۰/۱۱۷		تخمین خطای استاندارد ۱۸/۷۹		ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۰۵۴		ضریب تأثیر ۰/۰۷۳		ضریب همبستگی چند گانه ۰/۲۷۰		

جدول شماره ۱۴: تحلیل رگرسیون چند گانه ارتکاب به ضرب و جرح عمدی بر اساس متغیرهای سرمایه اجتماعی برون گروهی

متغیر	B	Beta	سطح معناداری	t	همبستگی مرتبه صفر	همبستگی تفکیکی	همبستگی نیمه تفکیکی	ضریب حداقل تحمل ^۱	ضریب واریانس ^۲
مشارکت سیاسی	۰/۲۷۸	۰/۱۳۷	۰/۰۱۳	۱/۷۵۵	۰/۰۴۵	۰/۱۴۳	۰/۱۳۲	۰/۹۳۷	۱/۰۶۷
مشارکت اجتماعی	-۰/۰۱۷	-۰/۰۰۹	۰/۹۲۱	-۰/۰۹۹	-۰/۱۰۹	-۰/۰۰۸	-۰/۰۰۷	۰/۷۵۲	۱/۳۳۰
مشارکت مذهبی	-۰/۱۴۹	-۰/۱۹۶	۰/۰۲۲	۲/۳۱۹	۰/۰۶۴	۰/۱۹۶	-۰/۱۷۵	۰/۷۹۳	۱/۲۶۱
اعتماد ساختاری	-۰/۲۸۲	-۰/۲۶۵	۰/۰۰۱	-۳/۴۱۲	-۰/۲۸۳	-۰/۲۷۱	-۰/۲۵۷	۰/۹۳۹	۱/۰۶۵
اعتماد تعمیم یافته	-۰/۱۸۲	-۰/۲۱۱	۰/۰۰۷	-۲/۷۵۴	-۰/۲۰۸	-۰/۲۲۲	-۰/۲۰۸	۰/۹۷۰	۱/۰۳۱
ضریب همبستگی چند گانه ۰/۴۰۷	ضریب تاثیر ۰/۲۱۱		ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۱۳۷		تخمین خطای استاندارد ۱۷/۹۴۸		دوربین واتسن ۰/۲۷۲		

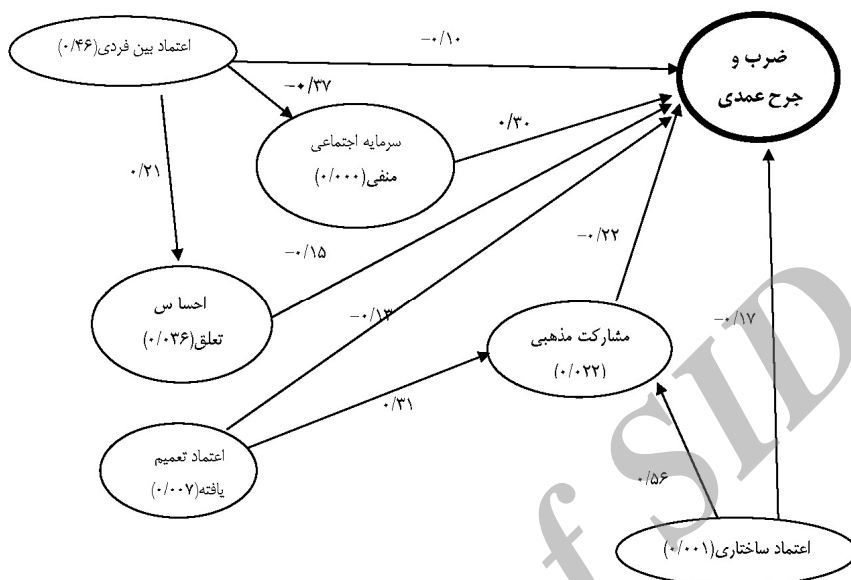
یافته‌ها حاکی از این بوده است که احساس تعلق (۰/۱۵-) همبستگی معکوس، اعتماد تعمیم یافته (۰/۱۳-) همبستگی معکوس، اعتماد بین فردی (۰/۱۰-) همبستگی معکوس، اعتماد ساختاری یا نهادی (۰/۱۷-) همبستگی معکوس، مشارکت مذهبی (۰/۲۲-) همبستگی معکوس و سرمایه اجتماعی منفی (۰/۳۰) همبستگی مستقیم با ارتکاب به جرم (ضرب و جرح) داشته‌اند. در مقابل رابطه مالی اقتصادی، مشارکت سیاسی، مشارکت اجتماعی، عمل متقابل، رابطه اطلاعاتی مشورتی و تعاملات اجتماعی با دوستان بر متغیر جرم (ضرب و جرح عمدی) تأثیرگذار نبوده است.

متغیر مشارکت سیاسی (۰/۱۱۳)، عمل متقابل (۰/۱۳۵-)، رابطه اطلاعاتی مشورتی (۰/۰۵۹)، مشارکت اجتماعی (۰/۳۳)، تعاملات اجتماعی با دوستان (۰/۰۱۵)، رابطه مالی اقتصادی (۰/۰۱۱) از مدل تحلیل رگرسیون چند متغیره حذف می شوند به دلیل اینکه از نظر آماری معنادار نبودند. ضریب تعیین (R²) جدول

1. Tolerance

2. Vif

۱۳ نیز نشان می‌دهد، متغیرهای احساس تعلق (۰/۱۵۴-)، ۱۵ درصد تغییرات میزان ضرب و جرح عمدی را تبیین می‌کند و سرمایه اجتماعی منفی (۰/۳۰۴)، ۳۰ درصد تغییرات میزان ضرب و جرح عمدی را تبیین می‌کند. اعتماد بین فردی (۰/۱۰۳-)، ۱۰ درصد تغییرات میزان ضرب و جرح عمدی را تبیین می‌کند. جدول شماره ۱۴ نیز نشان می‌دهد که اعتماد تعمیم یافته (۰/۱۲۹-)، ۱۳ درصد تغییرات میزان ضرب و جرح عمدی را تبیین می‌کند، اعتماد ساختاری یا نهادی (۰/۱۷۵-)، ۱۷ درصد تغییرات میزان ضرب و جرح عمدی را تبیین می‌کند، مشارکت مذهبی (۰/۲۰۱-)، ۲۰ درصد تغییرات میزان ضرب و جرح عمدی را تبیین می‌کند. متغیرهای تعاملات اجتماعی با دوستان، رابطه مالی - اقتصادی، رابطه اطلاعاتی - مشورتی، عمل متقابل، مشارکت سیاسی و مشارکت اجتماعی نیز بر میزان ارتکاب به جرم ضرب و جرح عمدی مؤثر نیستند. به طور کلی، میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از بیشترین مقدار بتا به کمترین مقدار بتا به این ترتیب است: سرمایه اجتماعی منفی، مشارکت مذهبی، اعتماد ساختاری، احساس تعلق، اعتماد تعمیم یافته و اعتماد بین فردی. به عبارتی دیگر از بین متغیرهای مستقل، سرمایه اجتماعی درون گروهی می‌توان از سرمایه اجتماعی منفی، احساس تعلق و اعتماد بین فردی نام برد و از میان متغیرهای مستقل سرمایه اجتماعی برون گروهی می‌توان از مشارکت مذهبی، اعتماد ساختاری، اعتماد تعمیم یافته نام برد.

نمودار ۴: تحلیل مسیر

جدول ۱۵: تأثیر مستقیم، غیر مستقیم و کل متغیرهای مستقل بر وابسته

متغیر	تأثیر مستقیم	تأثیر غیر مستقیم	کل
سرمایه اجتماعی منفی	۰/۳۰۴	-	۰/۳۰۴
مشارکت مذهبی	-۰/۲۱۶	-	-۰/۲۱۶
اعتماد تعمیم یافته	-۰/۱۲۹	-۰/۰۷	-۰/۲۰
اعتماد ساختاری (نهادی)	-۰/۱۷۵	-۰/۱۲	-۰/۲۹
احساس تعلق	-۰/۱۵۴	-	۰/۱۵۴
اعتماد بین فردی	-۰/۱۰۳	-۰/۱۴	۰/۲۴

جدول ۱۵ نشان می‌دهد، بیشتر تأثیر مستقیم را به ترتیب: متغیر سرمایه اجتماعی منفی، مشارکت مذهبی، اعتماد ساختاری، احساس تعلق، اعتماد تعمیم یافته و در نهایت اعتماد بین فردی بر میزان ضرب و جرح بیشترین تأثیر را دارد. در نمودار تحلیل مسیر از آوردن متغیرهایی که از نظر آماری معنادار نبوده خوداری شده و صرفاً متغیرهایی که از نظر آماری معنادار بودند و با ۹۵ درصد اطمینان قابل قبول بودند در مدل تحلیل مسیر تبیین شده‌اند.

جدول ۱۶: ارزیابی فرضیه‌های تحقیق

ردیف	شماره فرضیه	تأیید یا رد فرضیه
۱	فرضیه شماره ۱	تأیید
۲	فرضیه شماره ۲	تأیید
۳	فرضیه شماره ۳	تأیید
۴	فرضیه شماره ۴	تأیید
۵	فرضیه شماره ۵	تأیید
۶	فرضیه شماره ۶	تأیید
۷	فرضیه شماره ۷	تأیید
۸	فرضیه شماره ۸	تأیید
۹	فرضیه شماره ۹	تأیید
۱۰	فرضیه شماره ۱۰	رد
۱۱	فرضیه شماره ۱۱	رد
۱۲	فرضیه شماره ۱۲	تأیید
۱۳	فرضیه شماره ۱۳	تأیید

بحث و نتیجه گیری

جرایم و انحراف‌های اجتماعی به عنوان مهم ترین آسیب نظم اجتماعی در هر جامعه‌ای با اندازه‌های مختلفی وجود دارد. همان‌گونه که بیان شد تحقیق فوق به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم می پردازد. به هر حال در هر جامعه ما با نوعی از سرمایه اجتماعی روبرو هستیم؛ زیرا اساس هر جامعه‌ای روابط اجتماعی است و بدون روابط اجتماعی تداوم جامعه غیرممکن خواهد شد. در عین حال روابط اجتماعی را می توان اساس سرمایه اجتماعی دانست؛ اما نکته‌ای که بدان باید توجه داشت نوع و شکل سرمایه اجتماعی در جامعه است.

یافته‌های تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی منفی و افزایش تعامل و معاشرت با اعضای خانواده، خویشاوندان، دوستان و همسایگانی که سابقه به زندان افتادن و دستگیری در حین ضرب و جرح را داشتند زمینه ارتکاب به جرم را برای آن افراد بیشتر فراهم کردند. به تعبیر پاتنام سرمایه اجتماعی تاریک یا منفی باعث تقویت پیوندهای درون گروهی شبکه‌های مافیایی و بزهکاری خواهد شد که منجر به فعالیت‌های خلافکارانه و تضعیف پیوندهای برون گروهی می شود و ناخواسته افراد را به سمت انزوا با دنیای بیرون و وابستگی شدید درون گروهی سوق می‌دهد.

از دیگر یافته‌های تحقیق این بود که افزایش سرمایه‌اجتماعی منفی باعث تقویت جرم می‌شود. پاتنام (۲۰۰۰) معتقد است که خلافکاران و مجرمان شهری دارای نوعی سرمایه‌اجتماعی هستند که گرچه منافع آنان را دربر دارد اما برای کل جامعه زیانبار است (ص ۱۶). سرمایه‌اجتماعی می‌تواند افراد و گروه‌ها را به هدف‌های مشترک برساند که بعضی از این هدف‌ها ممکن است برای دیگران (چه مستقیم: مانند مجرمان و قربانیان جنایت‌های سازمان یافته یا غیر مستقیم: مانند زیان دیدگان از تبعیضات) مفید نباشند. اگر سرمایه‌اجتماعی باعث افزایش همکاری دوطرفه در جهت منافع اعضا می‌شود، پس به همان دلایل باید باعث افزایش همکاری‌ها در جهت منفی نیز باشد. جامعه‌شناسانی نظیر پاتنام در کنار آثار مثبت و سازنده سرمایه‌اجتماعی، آثار

منفی یا به تعبیر پاتنام بخش تاریک سرمایه‌اجتماعی را نیز لحاظ کرده بودند. یافته‌های تحقیق نشان داد که میانگین نهایی شاخص میزان جرم ضرب و جرح در شهرها بیشتر از روستاهاست. این یافته با نظریه پاتنام قابل تبیین است. پاتنام (۲۰۰۰) معتقد است که کاهش سرمایه‌اجتماعی باعث افزایش جرم و ناامنی می‌شود. وی سازوکار چهار عاملی را برای تضعیف سرمایه‌اجتماعی در نظر گرفته است (ص: ۲۱۵). یکی از این چهار عامل تضعیف‌کننده سرمایه‌اجتماعی، جرمه پراکندگی شهری است. در شهرها افراد برای دسترسی به یکدیگر باید وقت بیشتری را تلف کنند، لذا دچار تماس‌های پراکنده بسیاری می‌شوند. تماس‌های پراکنده و کمتر در شهرها، تعاملات و احساس تعلق را نیز کاهش می‌دهد و به تبع آن سرمایه‌اجتماعی نیز کاهش می‌یابد.

متغیر عمل متقابل در این تحقیق، ملهم از نظریه کلمن بوده است. وی سرمایه‌اجتماعی را نوعی کالای عمومی می‌داند که به دست کسانی که آن را تشخیص می‌دهند، ایجاد می‌شود اما منافع آن شامل تمام اجزای ساختار می‌شود (فیلد، ۱۳۸۶: ۳۷). عمل متقابل باعث می‌شود افراد به دنبال منافع فردی خود نباشند و منافع جمعی را بر منافع فردی حاکم کنند. عمل متقابل باعث تقویت همبستگی در افراد و ایجاد روحیه همدلی و نوع دوستانه در بین افراد می‌شود. لذا در حین بروز مشکلات افراد به جای منحرف شدن در مسیر نادرست یا راه‌های غیر اخلاقی و غیر قانونی با کمک یکدیگر مشکلات خویش را حل می‌کنند. به عبارتی با صبوری و تکیه

بر پشتوانه‌های حمایتی اعم از اجتماعی، عاطفی و مالی افراد از پس مشکلات بر می‌آیند اما در صورت کاهش عمل متقابل و افزایش انزوای اجتماعی و افزایش درجه گمنامی و ناشناختگی افراد بیشتر دچار کج‌روی می‌شوند. بنابراین کلمن معتقد است با تقویت عمل متقابل و تکیه بر پیوندهای درون‌گروهی می‌توان جلوی آسیب‌ها را گرفت اما یافته تحقیق با نظریه کلمن همسو نبود و دیدگاه نظری او را رد می‌کرد. زیرا عمل متقابل اثر کاهنده‌ای بر میزان ضرب و جرح نداشت.

یکی از اشکال و گونه‌های مهم سرمایه اجتماعی، ظرفیت بالقوه اطلاعات است که جزء ذاتی و جدایی ناپذیر روابط اجتماعی به شمار می‌رود و شالوده‌ای مهم برای کنش‌های اجتماعی محسوب می‌شود (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۷۴)؛ اما از آنجایی که به دست آوردن اطلاعات پرهزینه است، از روابط اجتماعی برای کسب اطلاعات استفاده می‌شود، با افزوده شدن حجم و تراکم سرمایه اجتماعی و تقویت روابط اطلاعاتی و مشورتی در گروه‌ها، تعاملات و پیوندها قوی‌تر می‌شود و در نتیجه، با افزوده شدن سرمایه اجتماعی، جرایم و انحرافات کاهش می‌یابد در واقع گردش سریع اطلاعات در جوامع، ترس از دست رفتن اعتبار و منزلت اجتماعی و ایجاد سوءسابقه کیفری باعث می‌شود تا افراد مرتکب رفتاری خلاف قانون نشوند. یافته‌های پژوهش حاضر خلاف جهت نظریه کلمن بود و آن را رد می‌کرد. به عبارتی تقویت روابط اطلاعاتی و مشورتی در بین پاسخگویان اثر کاهنده بر جرم نداشتند بود.

منابع

- اصغرپور، احمد رضا (۱۳۸۸)، تحلیل رابطه میان سرمایه اجتماعی و جرم، مشهد: اداره کل سازمان زندان‌های مشهد.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰)، *دموکراسی و سنت‌های مدرن*، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۵)، *سرمایه اجتماعی اعتماد دموکراسی و توسعه*، گردآوری کیان تاجبخش، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
- تقی لو، فرامرز (۱۳۸۵)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با امنیت اجتماعی،

- فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نهم، شماره ۲، (پیاپی ۳۲)، صص ۲۵۸-۲۳۹.
- چلبی، مسعود؛ مبارکی، محمد (۱۳۸۴)، تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دور ششم شماره دو، تهران: انجمن جامعه‌شناسی، صص ۴۴-۳.
- دواس، دی. ای (۱۳۸۷)، *روش پیمایشی در تحقیق اجتماعی*، ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
- شجاعی باغینی و همکاران (۱۳۸۷)، *مجموعه مقالات مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی*، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- عباس زاده، هادی؛ کرمی، کامران (۱۳۹۰)، سرمایه اجتماعی و امنیت ملی پایدار، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال چهاردهم، شماره اول، شماره مسلسل ۵۹، صص ۵۹-۳۱.
- علیوردی نیا، اکبر؛ شارع پور، محمود؛ ورمزیار، مهدی (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری، *فصلنامه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)*، شماره ۲ (پیاپی ۲۱)، صص ۵۰-۲۳.
- فیلد، جان (۱۳۸۶)، *سرمایه اجتماعی*، ترجمه غلامرضا غفاری و حسین رضائی، تهران: انتشارات کویر.
- قاضی نژاد، مریم؛ ساوالان پور، الهام (۱۳۸۸)، بررسی رابطه طرد اجتماعی و آمادگی برای اعتیاد، *مجله مسائل اجتماعی*، سال شانزدهم، شماره ۶۳، صص ۱۸۲-۱۴۰.
- کلمن، جیمز (۱۹۹۴)، *بنیادهای نظریه اجتماعی*، ترجمه منوچهر صبوری (۱۳۷۷)، تهران: نشر نی، چاپ اول.
- کلمن جیمز (۱۳۸۴)، *نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد سرمایه انسانی*، از کتاب *سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه*، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: انتشارات شیرازه.
- هامانه، راضیه؛ افشانی، علیرضا؛ عسکری ندوشن، عباس (۱۳۹۱)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان احساس امنیت در شهر یزد، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دور سیزدهم، شماره ۳، صص ۱۲۱-۸۳.

- هزار جریبی جعفر، صفری شالی رضا (۱۳۸۹)، بررسی عوامل موثر بر ارتکاب جرم، مطالعه موردی زندانیان استان مرکزی، **فصلنامه علوم اجتماعی**، شماره ۴۶، صص ۴۱-۷۵.
- یآوری بافقی، امیر حسین؛ اسماعیلی، احمد رضا (۱۳۹۰)، نقش سرمایه اجتماعی در کاهش میزان جرایم، **مجله توسعه انسانی و پلیس**، شماره ۳۵، صص ۳۰-۱۱.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰)، سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی، تهران: انتشارات مرکز تحقیقات ناجا و جامعه شناسان.

منابع لاتین

- Bal, l Kylie., Cleland Verity J, Timperi, Anna F(2010). Associations of social capital and crime with physical activity amongst women, **Social Science & Medicine** 71,pp 807-814.
- Buonanno Paolo, Montolio Daniel, Vanin Paolo(2009). Does Social Capital Reduce Crime?, **Journal of Law and Economics**, vol. 52. pp145-171.
- Bourdieu, P. (1986). The Form of Capital, In J. Richardson (Ed) **Handbook of Theory and Research. For the Sociology of Education**, New York: Greenwood Press
- Coleman, J. S(1988). Social Capital in the Creation of Human Capital, **American Journal of Sociology**, 94: 95-120
- Cote, S. , and Helay, T. (2001). The well-being of nation: The role of Human and Social Capital, Organization for Economic Co-operation and Development, Paris.
- Cubukcu, Suat (2011). Social Capital and Delinquency among Turkish Juveniles, (**Thesis**), University of NorthTexas.
- Dika, S. L. , & Singh, K. (2002). Applications of social capital in educational literature: A critical synthesis. *Review of Educational Research*, 72(1), 31-60.
- Edwards, R. , Franklin, J. , & Holland, J. (2003). *Families and social capital: Exploring the issues*. London, UK: South Bank University
- Ferguson, M. Kristin & Mendel, H. Charle (2007). Modeling Fear of Crime in Dallas Neighborhoods : A Test of Social Capital Theory, **Crime & Delinquency**, Vol. 53 (2): 322-349.
- Gatti, U. , Tremblay, R. E. and Larocque D. (2003). Civic community and juvenile delinquency. **British Journal of Criminology** 43, 22-40
- Graycar Adam. , (1999). **Crime and Social Capital** , Melbourne ,Australian Institute of Criminology.
- Kendey, Brucep, Kawachi Ichiro, Prpthrow –Stit Deborah, Lochner Kimberly, Guptavantia(1998), Social Capital, Income Inequality, and

- Firearm, Violent Crime, **Social Science & Medicine**, Vol. 47, No. (1): 7-17
- Lederman, Daniel. , Loayza, Norman and Mariya, Menendez Ana. ,(1999).
” Violent Crime: Does Social Capital Matter?”. **Social Science & Medicine**,
volume46,pp1-43.
- Katz,Rebecca(2002)Re-examininy the Integrative of Policing?,**British of
Crime**,western crimino
Logy Review. 4(1).
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American
community*. New York, NY: Simon and Shuchter
- Rosenfeld, Richard. , Messner, Steven F. , Baumer, Eric P. , (2001). ”Social
Capital and Homicide”. **Social Forces**, Vol. 80, Issue 1:283-309.
- Sagert, Susan. , Winkel, Gary and Swartz, Charles. ,(2002). “Social Capital
and Crime in New York City’s Low-Income Housing?”. **Housing Policy
Debate**, Volume13, Issue1: 189-226.
- SalmiVenla, KivivuoriJanne (2006), The Association between Social Capital
and Juvenile Crime The Role of Individual and Structural Factors , **European
Society of Criminology and Sage Publications**, Vol3. 3 (2): 123-148
- Wilkinson, Richard G, Kawachi Ichiro, Kennedy Bruce P(1998) Mortality,
the social environment, crime and violence, **Sociology of Health & Illness**
Vol. 20 No. 5 1998 ISSN 0141-9889, pp. 578-597.
- Wright, Darlene R, Fitzpatrick, Kevin M(2006) Social Capital and
Adolescent Violent Behavior:Correlates of Fighting and Weapon Use among
Secondary School Students, **Social Forces**, Volume 84,Number ,pp 1435-
1455.